

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A
Tartu 50094
Eesti

Tel. 738 7700
Fax 738 7702

Lehma tootlik aeg ja karja taastootmine

Mart Uba
Biomeetria sektor
mart.uba@jkkkeskus.ee

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Nopped "Piimafoorum 2009" ettekannetest

Tanel Bulitko:

- ✓ 2008. a suundus põhikarja ~68% mullikatest
- ✓ ~20% karjadest tegeleb tõuveiste müügiga

Artur Gavronski:

- ✓ lehma eluaja piimatoodang >38 000 kg
- ✓ selekteerimise tase <25%

Tänased teemad

- ✓ sissejuhatus:
eluajatoodang ja karja taastootmine
- ✓ aretusväärtused karja kujundamiseks

Lehmade keskmine eluajatoodang, tootlik aeg, seemenduste ja vasikate arv karjast väljamineku aasta järgi

EPK

Aasta	Lehm.Vanus arv	Vanus	Tootl. aeg	Piim	Valk	Seem. arv	Vas. arv
2000	6939	78	47	16162	519	4,0	2,3
2001	6033	80	48	17694	579	4,7	2,7
2002	5795	80	49	18660	619	5,0	2,9
2003	5849	80	48	18834	628	5,4	3,1
2004	6091	79	48	18986	639	5,4	3,1
2005	6010	76	46	19686	666	5,5	3,1
2006	6371	77	47	20401	694	5,5	3,1
2007	7305	75	45	20682	707	5,3	3,0
2008	6329	75	45	21313	730	5,3	2,9

Tulemus: ~1,4 lehmvasikat lehma kohta ehk 5 eesti punase lehma kohta saame 7 lehmvasikat

Lehmade keskmine eluajatoodang, tootlik aeg,
seemenduste ja vasikate arv
karjast väljamineku aasta järgi

EHF

Aasta	Lehm.Vanus arv	Lehm.Vanus	Tootl. aeg	Piim	Valk	Seem. arv	Vas. arv
2000	14382	75	44	17490	545	4,3	2,2
2001	14717	76	45	19292	612	5,2	2,6
2002	15467	77	46	20229	649	5,5	2,8
2003	16148	76	46	20006	646	5,7	2,9
2004	17619	76	46	20601	669	5,7	2,9
2005	17415	74	45	21054	689	5,6	2,9
2006	19094	74	45	22012	725	5,7	2,8
2007	21356	73	44	22076	730	5,4	2,7
2008	20406	72	43	22249	738	5,0	2,6

Tulemus: 1,3 lehmvasikat lehma kohta ehk 3 holsteini lehma
kohta saame 4 lehmvasikat

Karja taastootmine

Tõug	Sünd	Lehmikuid	lehmaks%	välja%
EPK	2002	10140	62	34
	2003	9776	63	33
	2004	9777	63	34
	2005	9707	61	34
	2006	9102	60	31
EHF	2002	29020	65	30
	2003	29728	65	31
	2004	31069	66	29
	2005	30607	67	26
	2006	32566	66	25

Karja taastootmine

EPK: $1.45 \text{ lehmvasikat} * 0.69 = 1.00 \text{ ehk}$
~1 lehm väljaläinud lehma kohta

EHF: $1.30 \text{ lehmvasikat} * 0.75 = 0.98 \text{ ehk}$
~1 lehm väljaläinud lehma kohta

=>

taastootmise praegune tase ei võimalda keskmisel karjal

- ✓ lehmikuid aretuseks valida
- ✓ tõuloomana müüa

Vajame rohkem vasikaid!

Kuidas saada rohkem vasikaid?

(kui jätkame tavapäraselt, siis olukord ei muutu)

Vajame oma karja lehmi, kellel on

- ✓ vähem surnultsünde
- ✓ lühem poegimisvahemik
- ✓ pikem tootlik aeg

Aretusotsused tuleb teha juba enne seemenduspullide valimist!

Seemenduspullideks on

- ✓ Testpullid
- ✓ Hinnatud pullid

Hinnatud pullide valimine

SPAV – jõudlus

SVAV – välimik

SSAV – udara tervis

SKAV – üldaretusväärtus

$$SKAV = 0.50 * SPAV + 0.25 * SVAV + 0.25 * SSAV$$

SKAV eesmärgiks on kõrge elupäevatoodanguga lehmade eluajatoodangu suurendamine ja sunnitud väljamineku vähendamine.

Lüpsikarja kujundamine (pullide kaudu) II

- Pulli aretusväärtused tütarde andmetel lüpsikarjas
  - ✓ poegimiskergus
  - ✓ elusa vasika ilmaletoomine
  - ✓ sigivus
  - ✓ välimik
  - ✓ udara tervis
  - ✓ jõudlus
  - ✓ tootlik aeg

Lüpsikarja kujundamine (pullide kaudu)

I

- Pulli aretusväärtused järglaste andmetel noorkarjas
  - ✓ sünnikergus
  - ✓ elujõulisus
  - ✓ tiinestumine esimesest seemendusest
  - ✓ lehmiku lüpsikarja jõudmine

Poegimiste statistika

EPK

Lakti number	Poegimiste arv	PP%	Surnultsünni %
1	86584	12.7	7.1
2	72324	6.4	4.7
>=3	132303	6.8	4.4

EHF

Lakti number	Poegimiste arv	PP%	Surnultsünni %
1	239595	14.2	9.7
2	191725	8.7	5.7
>=3	319800	8.5	5.6

* PP - probleemne poegimine

Pulli mõju surnultsünnile

vasika isana:

Pull	Vasika isana		Lehma isana	
	Järglaste arv	Surnultsünni %	Tütarde arv	Surnultsünni %
"hea"	437	7	122	7
"halb"	385	19	14	14

lehma isana:

Pull	Lehma isana		Vasika isana	
	Tütarde arv	Surnultsünni %	Järglaste arv	Surnultsünni %
"hea"	638	6	317	9
"halb"	1089	19	3470	11

Pulli poegimistunnuste aretusväärtus

Pull 'A':

Poegimine					
Pull	Loomade arv	Karjade arv	Usalduskoefitsient	Poegimiskergus	Surnultsünd
Vasika isana	11365	259	0.99	106	101
Lehma isana	1084	130	0.78	56	56

Pull 'B':

Poegimine					
Pull	Loomade arv	Karjade arv	Usalduskoefitsient	Poegimiskergus	Surnultsünd
Vasika isana	2030	93	0.99	101	112
Lehma isana	645	67	0.76	128	129

Lüpsikarja sigivustunnusteks on

N56 – kordusseemenduse puudumise määr (%)

TPP – vahemik poegimisest esimese seemenduseni (päevades) ehk taastumisperioodi pikkus

SPP – vahemik esimesest seemendusest tiinestava seemenduseni (päevades) ehk seemendusperioodi pikkus

Uuslüksiperioodi pikkuse
($UPP = TPP + SPP$)
alusel arvutatakse
Suhteline sigivuse AretusVäärtus
SGAV

Mida suurem on uuslüksipäevade suhteline aretusväärtus, seda lühem on tema tütarde uuslüksiperioodi pikkus (UPP) ja seega ka poegimisvahemik karjakaaslastega võrreldes.

Näide

SGAV ja pulli tütarde keskmine uuslüksiperioodi pikkus

NIMI	SMN56	STPP	SSPP	SGAV	UPP_{teg}
FRELLO	73	122	99	112	125
B. B. JACO	91	106	98	102	137
E. LAMBRO	113	79	84	79	149

Lehmikute sigivus

MN56* – kordusseemenduse puudumise määr (%)

Näide

NIMI	ARV	N56%	SMN56
DYNASTY	749	66	80
E. LAMBRO	4631	81	129
DELGADO	130	80	96
MILKMASTER	63	60	73

*katseline hindamine

Aretustunnus - pulli tütre lüpsikarjast väljalangemise risk enne 7. laktatsiooni algust

NIMI	TÜTRED	LPL	MAXLNR	STAV
CEDRIC	5582	1091	3.2	119
LAMBERG	6625	926	2.8	113
B.B.JACO	10236	908	2.7	103
CELS	3471	905	2.6	95
P.JAAP	7275	867	2.6	88
E.LAMBRO	4854	870	2.6	87
D.R.LUTZ	673	837	2.6	62

LPL – lehma tootlik aeg päevades (ka karjasolevad)

Suhteline Tootliku aja AretusVäärtus STAV

Mida suurem on pullil STAV väärtus, seda
pikem on tema tütarde tootlik aeg

Aretustunnus* - pulli tütre noorkarjast
väljalangemise risk enne
lüpsikarja jõudmist

NIMI	TÜTRED	LL	Lehmaks%	Aretus%	SLAV
CEDRIC	7671	720	67	70	118
CELS	4966	724	66	71	118
P. JAAP	10590	706	63	68	107
B. B. JACO	14711	717	66	69	104
E. LAMBRO	7029	735	64	69	103
D. R. LUTZ	870	710	62	66	93
LAMBERG	10197	684	60	66	91

LL – lehmiku elupäevade arv noorkarjas

* katseline hindamine

Suhteline Lüpsikarja jõudmise AretusVäärtus SLAV

Mida suurem on pullil SLAV väärtus, seda suurem on lüpsikarja jõudvate tütarde osatähtsus

Näide

NIMI	ARV	lehmaks%	aretuseks%	SLAV
BERTUS	4702	68	76	141
DELGADO	175	69	77	137

Aretustunnuste korrelatsioon STAVga

(pullidel, kellele SKAV on arvutatud)

TÕUG	PULLID	SPAV	SVAV	SSAV	SKAV	SGAV
EPK	287	.38	.13	.33	.42	-.02
EHF	296	.25	.25	.48	.42	.37

TÕUG	PULLID	JALAD	KESY	UDSY	SSAV	STS
EPK	287	.05	.04	.26	.33	.24
EHF	296	.15	-.16	.33	.48	.15

Näide.

Pulli SKAV, STAV ja tütarde keskmine eluaja piimatoodang
(tütred, kelle tootlik aeg algas enne 01.01.2005)

NIMI	TARV	ELUPIIM	SKAV	STAV
CEDRIC	2356	25354	106	119
LAMBERG	2458	21772	104	112
B.B.JACO	3106	23133	110	102
CELS	1915	21738	99	94
P.JAAP	3739	19869	104	87
E.LAMBRO	2659	20440	99	86
D.R.LUTZ	622	15585	65	60

... ja veel üks näide

NIMI	TARV	KLARV	SCC	SKAV	SSAV	STAV
PROFIL	10158	152152	230	103	122	127
B.B.JACO	9257	157920	356	110	100	102

Lehmade

- ✓ eluajatoodang suureneb

Kuid

- ✓ tootlik aeg lüheneb
- ✓ väljaläinud lehm taastoodab oma elu jooksul ainult ühe asenduslehma

- = > Aretajal on väga piiratud võimalused
- ✓ karjasiseseks selektsiooniks
  - ✓ tõumüügiks

Tulemuslikumaks karja taastootmiseks **tähtsustagem** seemenduspulli

- ✓ karjaspüsivuse
- ✓ sigivuse
- ✓ poegimise

aretusväärtused

Usaldusväärse aretusväärtuse hindamise aluseks on

- ✓ süstemaatiline
- ✓ täpne
- ✓ ühetaoline

jõudluskontrolli sündmuste registreerimine